

Wyrok z dnia 1 czerwca 2010 r.

II UK 14/10

Sprawianie pogrzebów zmarłym podopiecznym jako obowiązek prawny domów opieki społecznej nie może być przedmiotem transakcji handlowych, polegających na "sprzedaży usług pogrzebowych" przez zakłady pogrzebowe kontrahentom całkowicie obcym zmarłym ubezpieczonym w celu uzyskania od organu ubezpieczeń społecznych zasiłków pogrzebowych w wysokości udokumentowanych kosztów pogrzebu.

Przewodniczący SSN Halina Kuryło, Sędziowie SN: Zbigniew Myszka (sprawozdawca), Jolanta Strusińska-Żukowska.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 1 czerwca 2010 r. sprawy z wniosku Łukasza D. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w W. o zasiłek pogrzebowy, na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu z dnia 17 września 2009 r. [...]

1. u c h y l i ł zaskarżony wyrok w części oddalającej apelację wnioskodawcy od wyroku Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Śródmieścia z dnia 16 lipca 2009 r. [...], w zakresie oddalającym odwołanie od decyzji organu rentowego o obowiązku zwrotu nienależnie pobranych zasiłków pogrzebowych i sprawę w tym zakresie przekazał Sądowi Okręgowemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego,

2. o d d a l i ł skargę kasacyjną w pozostałej części.

U z a s a d n i e

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu wyrokiem z dnia 17 września 2009 r., oddalił apelację wnioskodawcy Łukasza D. od wyroku Sądu Rejonowego dla Wrocławia- Śródmieścia-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 16 lipca 2009 r., oddalającego odwołanie wnioskodawcy od decyzji

Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w W. z dnia 11 września 2008 r., odmawiającej mu prawa do zasiłku pogrzebowego po zmarłych: Zbigniewie J. w kwocie 5.240,60 zł, Jerzym D. w kwocie 4.791,30 zł, Stanisławie M. w kwocie 4.419,21 zł oraz zobowiązującej wnioskodawcę do zwrotu nienależnie pobranego zasiłku po zmarłym Jerzym D. i Stanisławie M. w kwocie 9.137,31 zł wraz z należnymi odsetkami w wysokości 811,01 zł.

W sprawie tej ustalono, że zmarli Zbigniew J. (zm. 3 marca 2008 r.), Jerzy D. (zm. 2 stycznia 2008 r.) oraz Stanisław M. (zm. 8 października 2007 r.) byli wieloletnimi mieszkańcami Powiatowego Domu Pomocy Społecznej w O. (PDPS lub powiatowy dom pomocy społecznej), pobierali świadczenia rentowe. Sprawienie pogrzebów PDOS zlecał prowadzonemu przez Lecha S. zakładowi pogrzebowemu A., który nie obciążył PDPS, ani gminy O. kosztami pochówków. Organizacją pogrzebów zmarłych, na prośbę właściciela zakładu pogrzebowego, zajął się wnioskodawca Łukasz D., prowadzący działalność gospodarczą w O. pod firmą Q.S. Ten składał wnioski o wypłatę zasiłków pogrzebowych, do których załączał akty zgonów, rachunki i upoważnienie „na zakład pogrzebowy”, oświadczając, że w całości pokrył koszty pogrzebów wyżej wymienionych podopiecznych domu pomocy społecznej, którzy nie byli członkami jego rodziny. Organ rentowy przyznał wnioskodawcy prawo do zasiłku pogrzebowego po zmarłych: Stanisławie M. w kwocie 4.346,01 zł i Jerzym D. w kwocie 4.791,30 zł. Natomiast decyzją z dnia 11 września 2008 r. organ rentowy odmówił wnioskodawcy prawa do zasiłku pogrzebowego po zmarłym Zbigniewie J. w kwocie 5.240,60 zł i jednocześnie zobowiązał wnioskodawcę do zwrotu nienależnie pobranych zasiłków po zmarłych Jerzym D. i Stanisławie M. w kwocie 9.137,31 zł wraz z należnymi odsetkami w wysokości 811,01 zł.

Po rozpoznaniu apelacji wnioskodawcy, Sąd Okręgowy podzielił stanowisko Sądu pierwszej instancji. Wskazał, że domy pomocy społecznej zobowiązane są do sprawiania pogrzebu, zgodnie z wyznaniem zmarłego mieszkańca domu (§ 6 ust. 1 pkt 10 rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z dnia 19 października 2005 r. w sprawie domów pomocy społecznej, Dz.U. Nr 217 poz. 1837). W razie pokrycia takich kosztów domom pomocy społecznej przysługuje zasiłek pogrzebowy (art. 78 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm., zwanej dalej ustawą o emeryturach i rentach). W rozpoznawanej sprawie zlecającym zorganizowanie pogrzebu był Powiatowy Dom Pomocy Społecznej w O., na którym ciążył

obowiązek dokonania pochówków zmarłym podopiecznym. Zleceniobiorcą był Zakład Pogrzebowy A. w O. W takich sytuacjach powszechną praktyką jest, że zakład pogrzebowy organizuje pogrzeb na podstawie stosownego upoważnienia, a kosztami obciąża dom opieki społecznej. Wprawdzie zatem prawo nie zabrania osobie obcej organizowania pochówku, jednakże ściśle określa osoby, które są zobowiązane do zorganizowania pogrzebu i którym przysługuje zwrot kosztów zorganizowania pochówku w postaci zasiłku pogrzebowego. Bez wątplenia zobowiązanym do zorganizowania pogrzebu był PDPS, któremu przysługiwały zasiłki pogrzebowe. Natomiast wnioskodawca nie był zobligowany do zorganizowania pogrzebu zmarłym, nie jest też pracownikiem Zakładu Pogrzebowego A., ani PDPS w O. W konsekwencji wnioskodawca nie powinien pokrywać kosztów pogrzebów ani figurować jako płatnik faktur VAT za usługi pogrzebowe. Pobrane przez wnioskodawcę zasiłki pogrzebowe są świadczeniami nienależnymi, ponieważ „spełniający świadczenie (ZUS) w rzeczywistości nie był do niego zobowiązany wobec wnioskodawcy. W chwili spełnienia świadczenia brak było ważnego zobowiązania, a świadczący pozostawał w przekonaniu, że ono istnieje. Dopiero po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego, ustalającego, iż zmarli, po których organ rentowy wypłacił zasiłek wnioskodawcy, byli mieszkańcami domu pomocy społecznej, ZUS wydał decyzję odmawiającą prawa do zasiłków pogrzebowych i zobowiązał powoda do zwrotu pobranych świadczeń”.

W skardze kasacyjnej wnioskodawca zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego, w szczególności: 1) błędną wykładnię art. 78 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach, przez bezpodstawną odmowę skarżącemu, który faktycznie pokrył koszty pogrzebu, prawa do zasiłków pogrzebowych tylko dlatego, że był osobą obcą i niezobligowaną do zorganizowania pogrzebów zmarłych mieszkańców domu pomocy społecznej, 2) błędną wykładnię art. 84 ust. 1 i ust. 2 pkt 2 w związku z art. 138 ust. 2 pkt 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 11. poz. 74. ze zm., zwanej dalej ustawą o systemie ubezpieczeń społecznych), przez uznanie, że skarżący powinien zwrócić już wypłacone mu zasiłki pogrzebowe po zmarłych Stanisławie M. i Jerzym D., „natomiast zasiłek pogrzebowy po zmarłym Zbigniewie J. jest mu nienależny (świadczenie nienależne) i jako taki nie może zostać wypłacony”.

Okolicznością uzasadniającą przyjęcie skargi do rozpoznania jest jej oczywiste uzasadnienie, ponieważ kwestia różnicowania prawa do zasiłku pogrzebowego w zależności od pokrewieństwa osoby pokrywającej koszty pogrzebu została już roz-

strzygnięta. Doktryna i orzecznictwo podzielają stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w wyroku z dnia 23 czerwca 2009 r., II BU 26/08, zgodnie z którym art. 78 i art. 79 ustawy o emeryturach i rentach z FUS wprowadzają zasadę wypłaty zasiłku pogrzebowego lub obowiązek zwrotu kosztów pogrzebu w udokumentowanej wysokości także osobom „obcym” zmarłym.

Skarżący utrzymywał, że w obowiązującym systemie prawnym brak regulacji, które jako jedynie uprawniony podmiot do sprawienia pochówku pensjonariuszom wskazuje dom pomocy społecznej. Dla przyznania zasiłku pogrzebowego nie ma *de facto* znaczenia kim zmarła osoba była dla ponoszącego koszt pochówku. Ustalenie tej relacji ma znaczenie wyłącznie dla określenia wysokości zasiłku pogrzebowego, co w sprawie nie jest przedmiotem badania. Ponadto brak było uzasadnienia dla zakwalifikowania przyznanych już zasiłków jako świadczeń nienależnych. W postępowaniu sądowym nie wykazano bowiem, stosownie do art. 138 ust. 2 pkt 2 ustawy oraz art. 84 ust. 1 i ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej, aby skarżący składał fałszywe zeznania lub dokumenty we wnioskach o wypłatę zasiłków pogrzebowych, a takie okoliczności istotne dla żądania zwrotu pobranych świadczeń powinien udowodnić organ rentowy.

W konsekwencji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy przez uwzględnienie żądania pozwu w całości i zasądzenie od organu na rzecz skarżącego kosztów procesu według obowiązujących przepisów, w tym kosztów zastępstwa procesowego przed Sądem drugiej instancji oraz przed Sądem Najwyższym, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia i zasądzenie od organu na rzecz skarżącego kosztów procesu według obowiązujących przepisów, w tym kosztów zastępstwa procesowego przed Sądem drugiej instancji oraz przed Sądem Najwyższym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga nie ma usprawiedliwionych podstaw prawnych w zakresie zaskarżenia decyzji o braku podstaw prawnych do przyznania skarżącemu spornych zasiłków pogrzebowych. Z braku proceduralnych zarzutów kasacyjnych Sąd Najwyższy związany był miarodajnymi ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego wyroku (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Z dostępnego w rozpoznanej sprawie materiału do-

wodowego wynikało, że zmarli, po których śmierci przysługiwały świadczenia pogrzebowe z ubezpieczenia społecznego, byli wieloletnimi podopiecznymi i pensjonariuszami (mieszkańcami) powiatowego domu opieki społecznej, który zlecał sprawianie ich pogrzebów zakładowi pogrzebowemu „A.” i z tego tytułu ten zleceniodawca (dom pomocy społecznej), który inicjował przeprowadzenie ceremonii pogrzebowych, był uprawniony do zasiłków pogrzebowych po zmarłych podopiecznych. Tymczasem po odbiór spornych świadczeń pogrzebowych zgłaszał się skarżący prowadzący działalność gospodarczą pod firmą Q.S. w O., który był osobą całkowicie obcą ubezpieczonym, a powiatowy dom opieki społecznej nie informował go o ich śmierci ani nie zlecał organizowania pochówków. W typowych praktykach wykonania zleconych pochówków podopiecznych domu pomocy społecznej zakład pogrzebowy wystawiał rachunki za pochówki zmarłych ubezpieczonych zlecającej ich przeprowadzenie instytucji publicznej opieki społecznej (domowi pomocy społecznej), który regulował wystawione faktury po uzyskaniu od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych zasiłków pogrzebowych przeznaczonych na pokrycie kosztów pogrzebu.

W ustalonych okolicznościach sprawy Sądy obu instancji uznały, że skarżącemu, który był osobą obcą zmarłym podopiecznym domu opieki społecznej nie przysługiwały świadczenia pogrzebowe w wysokości udokumentowanych kosztów pogrzebów, ponieważ była to „sprzedaż usług pogrzebowych dokonana przez zakład pogrzebowy A.”. Sąd Najwyższy zaakceptował takie stanowisko, uznając, że jakkolwiek przepisy prawa ubezpieczeń społecznych nie zabraniają nieznanym zmarłym podmiotom organizowania pochówków pensjonariuszy domów opieki społecznej, to jednak nie kreują w tym zakresie swobody lub dowolności w komercyjnym organizowaniu ceremonii pogrzebowych przez osoby obce zmarłym ubezpieczonym ani nie pozwalają na nadużywanie prawa do świadczeń pogrzebowych przez osoby niezobligowane do sprawiania pogrzebów, które zostały zrealizowane w handlowej formule „transakcji usług pogrzebowych”.

Wprawdzie zgodnie z art. 78 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach zasiłek pogrzebowy przysługuje osobie, która pokryła koszty pogrzebu, ale nie oznacza to przyzwolenia na swoiste „wyścigi” w sprawianiu pogrzebu przez dowolne (jakkolwiek) osoby fizyczne lub prawne, a w szczególności przez „łowców pogrzebów”, którzy rodzinę lub inne osoby bliskie zmarłym niekiedy informują o śmierci zmarłych podopiecznych domów opieki społecznej dopiero po sprawieniu pogrzebu. To, że z przepisów prawa ubezpieczeń społecznych o zasiłkach pogrzebowych nie wynika

ściśle określone pierwszeństwo lub kolejność w sprawianiu pogrzebów ubezpieczonym, po których śmierci przysługuje zasiłek pogrzebowy z ubezpieczenia społecznego (art. 77 ustawy o emeryturach i rentach), nie oznacza, że możliwa jest jurydyczna akceptacja swobody organizowania ceremonii pogrzebowych i żądania świadczeń pogrzebowych z ubezpieczenia społecznego przez dowolne podmioty, które deklarują sprawienie pogrzebu, dokumentując jego przeprowadzenie tylko rachunkami z zakładu pogrzebowego, z którym pozostawały w transakcyjnej zmwie pogrzebowej.

Z prokonstytucyjnej wykładni przepisów o zasiłkach pogrzebowych dokonywanej na gruncie art. 18 Konstytucji, który obejmuje rodzinę ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej, wynika, że sprawianie pogrzebów przysługuje i należy w pierwszym rzędzie do członków rodziny zmarłego, po którym przysługuje zasiłek pogrzebowy z ubezpieczenia społecznego. Za takie uważa się osoby wymienione w art. 67 ustawy o emeryturach i rentach, tj. osoby należące do ściśle wymienionego kręgu najbliższych członków rodziny zmarłego, którym przysługuje nie tylko prawne, ale także moralno-etyczne „pierwszeństwo” pogrzebania zmarłych członków swojej rodziny (art. 77 ustawy o emeryturach i rentach) i prawo do otrzymania zasiłku pogrzebowego z ubezpieczenia społecznego nawet lub także wtedy, gdy obowiązek sprawienia pogrzebu, zgodnie z wyznaniem zmarłego mieszkańca domu, spoczywa na domu pomocy społecznej (§ 6 ust. 1 pkt 10g rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z dnia 19 października 2005 r. w sprawie domów pomocy społecznej, Dz.U. Nr 217, poz. 1837) albo na gminie w ramach jej zadania własnego o charakterze obowiązkowym, polegającego na organizowaniu pogrzebów, w szczególności zmarłych osób bezdomnych (art. 17 ust. 1 pkt 15 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, jednolity tekst: Dz.U. z 2008 r. Nr 115, poz. 728 ze zm.). Dopiero w dalszej kolejności, obowiązek sprawienia pogrzebu z prawem do zasiłku pogrzebowego przysługuje „również” pracodawcy, domowi pomocy społecznej, gminie, powiatowi, osobie prawnej kościoła lub związku wyznaniowego, jeżeli pokryły koszty pogrzebu (art. 78 ust. 1 i 2 ustawy). Skoro z ustaleń faktycznych w rozpoznawanej sprawie wynikał obowiązek sprawienia pogrzebów zmarłym podopiecznym pomocy społecznej przez powiatowy dom opieki społecznej, który zlecił przeprowadzenie pogrzebów zakładowi pogrzebowemu, to ten dom opieki społecznej powinien pokryć koszty pogrzebu w ramach przysługującego mu zasiłku pogrzebowego (art. 78 ust. 2 ustawy). W tego typu okolicznościach sprawy wykluczona była zatem „sprzedaż usług pogrzebowych” przez zakład pogrzebowy skarżącemu, który był osobą całko-

wicie obcą zmarłym pensjonariuszom oraz pracownikom domu opieki społecznej, a którego dom pomocy społecznej formalnie nie informował o śmierci podopiecznych ani nie zlecał mu pochówków. Dlatego, bez względu na potencjalny udział skarżącego w zorganizowaniu pochówków zmarłych pensjonariuszy domu pomocy społecznej, która to instytucja publiczna była zobowiązana i zlecała pochówki zmarłych podopiecznych, skarżący nie miał tytułu prawnego do przeprowadzenia pogrzebów i zainkasowania takim „niezabronionym” przez prawo działaniem zasiłków pogrzebowych w wysokości udokumentowanych kosztów pogrzebu, nie wyższej niż 200% przeciętnego wynagrodzenia obowiązującego w dniu śmierci osoby, której koszty pogrzebu zostały poniesione (art. 79 ust. 1 w związku z art. 80 ustawy). W miarodajnych realiach rozpoznawanych spraw Sąd Najwyższy uznał, że skarżący „łowca pogrzebów”, który działał w zмовie z przedsiębiorstwem pogrzebowym jako kontrahent „sprzedaży usług pogrzebowych”, nie był uprawniony na podstawie art. 78 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach do zorganizowania, a następnie rozliczenia kosztów pogrzebów zmarłych podopiecznych domu pomocy społecznej, na którym to podmiocie (domu pomocy społecznej) spoczywał prawny obowiązek sprawienia pogrzebów swoim pensjonariuszom w granicach przysługującego mu prawa do zasiłków pogrzebowych (art. 78 ust. 2 tej ustawy). Oznaczało to, że ani przedsiębiorstwo pogrzebowe ani skarżący, który w rozpoznawanych przypadkach jako całkowicie obcy zmarłym i domowi opieki społecznej kontrahent „sprzedaży usług pogrzebowych” nie był uprawniony ani do sprawienia pogrzebów zmarłym pensjonariuszom domu opieki społecznej, ani do odzyskania kosztów pogrzebowych, choćby deklarował lub dokumentował ich poniesienie. Wprawdzie tego typu „transakcje pogrzebowe” nie są wyraźnie zabronione, ale przepisy prawa ubezpieczeń społecznych nie dają możliwości prawnych odzyskania kosztów pogrzebu przez podmioty, których udział w tego typu procederach budzi prawny i etyczno-moralny sprzeciw, przez co nie zasługuje na ochronę przepisów prawa ubezpieczeń społecznych. Trafne jest zatem stanowisko, że sprawianie pogrzebów zmarłym podopiecznym z obowiązku prawnego domów opieki społecznej nie może być przedmiotem transakcji handlowych, polegających na „sprzedaży usług pogrzebowych” przez zakłady pogrzebowe kontrahentom całkowicie obcym zmarłym ubezpieczonym w celu uzyskania od organu ubezpieczeń społecznych zasiłków pogrzebowych w wysokości dokumentowanych kosztów pogrzebów. Inaczej rzecz ujmując, pogrzeby podopiecznych domów opieki społecznej nie mogą być przedmiotem dowolnego lub swobodnego obrotu prawnego, zdominowa-

nego przez przedsiębiorstwa pogrzebowe, które angażują innych - niż członkowie rodziny albo instytucje opieki społecznej zobligowane do sprawiania i nadzorowania godnego pochówku - całkowicie obcych zmarłym kontrahentów („łowców pogrzebów”), w komercyjnym dążeniu do osiągnięcia zysków z wątpliwych prawnie i moralnie procedur. Tego typu niekontrolowane praktyki stwarzają ryzyko dokonywania rozmaitych nadużyć w zakresie organizacji, nadzorowania i opłacania godnych pochówków często opuszczonych lub samotnych pensjonariuszy domów pomocy społecznej, którzy nawet po śmierci nie mogą liczyć na opiekę członków rodziny, która w niektórych przypadkach bywa informowana przez zakłady pogrzebowe lub obce zmarłym osoby dopiero po pogrzebach, albo na rzetelne wypełnienie obowiązku prawnego sprawienia pochówku przez domy pomocy społecznej.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną od zaskarżonego wyroku w części oddalającej apelację wnioskodawcy (skarżącego) od wyroku Sądu pierwszej instancji oddalającego odwołanie od decyzji organu rentowego, zasadnie odmawiającej przyznania mu zasiłków pogrzebowych po zmarłym podopiecznym domu pomocy społecznej.

Dla porządku Sąd Najwyższy sygnalizuje w tym miejscu, że sposób osądzenia tego zakresu rozpoznanych spraw ani przepisy prawa ubezpieczeń społecznych nie wykluczają możliwości sprawiania pochówku przez inne osoby niż członkowie rodziny zmarłego ubezpieczonego lub podmioty ustawowo wymienione w art. 78 ust. 2 ustawy, w szczególności gdy zmarły nie miał rodziny, która zajęłaby się pochówkiem albo gdy jego doczesną wolą było sprawienie pogrzebu przez określone (wskazane) osoby spoza członków jego rodziny, bądź gdy koszty pogrzebu pokrywa osoba nie-spokrewniona ze zmarłym w przypadkach braku jego spadkobierców lub innych podmiotów zobligowanych do sprawienia jego pogrzebu. W takich przypadkach te „inne” osoby, które pokryły koszty pogrzebu, będą uprawnione do zasiłku pogrzebowego po zmarłym ubezpieczonym do wysokości udokumentowanych kosztów, nie wyższej jednak niż określona w art. 80 ustawy (art. 78 ust. 1 w związku z art. 79 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach).

Równocześnie Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok do ponownego rozpoznania w zakresie osądzenia zgodności z prawem zaskarżonej decyzji w części zobowiązującej skarżącego do zwrotu nienależnie pobranych zasiłków pogrzebowych, ponieważ ponownej weryfikacji wymaga zbadanie podstaw prawnych i zasadności żądania zwrotu tych nienależnie wypłaconych przez organ ubezpieczeń społecznych

świadczeń pogrzebowych. W tym zakresie nie było trafne stanowisko Sądu drugiej instancji, że „spełniający świadczenie (ZUS) w rzeczywistości nie był do tego zobowiązany wobec osoby, której świadczył (wnioskodawcy)”, skoro „świadczący pozostawał w przekonaniu, że ono istnieje” i „dopiero po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego, ustalającego, że zmarli po których organ rentowy wypłacił zasiłek wnioskodawcy byli mieszkańcami domu opieki społecznej, ZUS wydał decyzję odmawiającą prawa do zasiłków pogrzebowych i zobowiązał powoda do zwrotu pobranych świadczeń”. Takie uzasadnienie nie było wystarczające choćby dlatego, że stwierdzone (opisane) okoliczności mogły świadczyć o błędzie organu ubezpieczeń społecznych w przyznaniu i wypłatach świadczeń wprawdzie nienależnych, bo do tego nie było podstaw prawnych, ale które nie zawsze mają charakter świadczeń nienależnych w rozumieniu art. 138 ustawy o emeryturach i rentach w związku z art. 84 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Wedle reguł zawartych w tych przepisach, obowiązek zwrotu pobranych nienależnie świadczeń wymaga wykazania, że skarżący był pouczone o braku prawa do ich pobierania albo przeprowadzenia dowodu, że świadczenie zostało przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów bądź w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez skarżącego, który pobrał nienależne świadczenia. W rozpoznawanej sprawie oddalenie odwołania od decyzji zobowiązującej skarżącego do zwrotu nienależnie pobranych zasiłków pogrzebowych wymagałoby wykazania świadomego wprowadzenia w błąd organu ubezpieczeń społecznych lub niezastępujących na akceptację (ochronę) prawa ubezpieczeń społecznych praktyk dążenia do przyznania nienależnych świadczeń na podstawie spreparowanych (fikcyjnych) dowodów lub zmowy zakładu pogrzebowego i skarżącego w zakresie „sprzedaży usług pogrzebowych przez zakład pogrzebowy”. Brak przekonującego wykazania tego typu okoliczności istotnych z punktu widzenia osądu obowiązku zwrotu nienależnie pobranych świadczeń wymagał uchylecia sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania (art. 398¹⁵ k.p.c.).

=====